

ERDOĞAN-MİÇOTAKİS GÖRÜŞMESİ VE İKİLİ İLİŞKİLERİN GELECEĞİ

YÜCEL ACER

SETA | PERSPEKTİF

EYLÜL 2023 · SAYI 374

- Türkiye-Yunanistan ilişkilerindeki mevcut yumuşama nasıl yorumlanmalıdır?
- Dışişleri Bakanı Fidan ve mevkidaşı Gerapetritis arasında Ankara'da gerçekleşen görüşmenin kapsamı ve sonuçları nelerdir?
- Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Başbakan Miçotakis'in New York'taki görüşmesinin iki ülke ilişkilerine yansımaları nasıl olacaktır?

2016'dan sonra sert söylemler hatta sahada yaşanan sürtüşmelerle gergin seyreden Türkiye-Yunanistan ilişkileri, 6 Şubat 2022'de Türkiye'de yaşanan büyük deprem felaketi ile birlikte yeni bir aşamaya girdi. Felaket sürecinde Yunanistan, Türkiye'ye yardım teklifinde bulunan, hemen akabinde de arama kurtarma ekipleri gönderen ülkeler arasında ilk sıralarda yer aldı. Felaketin yaşanmasından kısa bir süre sonra (12 Şubat'ta) Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Dendias Türkiye'ye gelerek mevkidaşı Mevlüt Çavuşoğlu ile beraber deprem bölgesini ziyaret etti. Bu ziyaret ile birlikte gergin geçen dönemde tamamen askıya alınan diplomatik temaslar bir nevi yeniden başlamış oldu.

Sonraki aylarda iki tarafın verdiği resmi beyanlar çoğunlukla ılımlı oldu ve hatta 11-12 Temmuz 2023 arasında Litvanya'nın başkenti Vilnius'ta düzenlenen NATO zirvesinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Yunanistan Başbakanı Kiriakos Miçotakis ile bir görüşme gerçekleştirdi. Dışişleri bakanlarının da katılımıyla yapılan görüşmenin "iyi bir atmosferde" gerçekleştiği belirtilirken görüşme sonrası yapılan açıklamalarda "Bu amaçla iki taraf, önümüzdeki

dönemde olumlu ivme üzerine inşa etme ve iki ülke arasında çoklu iletişim kanallarını harekete geçirme konusunda mutabakata varmışlardır" ifadelerine yer verildi. Ayrıca liderler veya bakanlar düzeyinde yapılan Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi'nin bir sonraki toplantısının sonbaharda Selanik'te düzenlenmesi konusunda anlaşmaya varıldığı belirtildi. Liderlerin dışişleri bakanlarını "süreçlere rehberlik etmek ve ilerleme hakkında rapor vermekle" görevlendirdiği de ifade edildi.¹

DIŞİŞLERİ BAKANI HAKAN FİDAN İLE MEVKİDAŞI GERAPETRİTİS'İN GÖRÜŞMESİ

İkili ilişkilerdeki bahse konu olumlu süreç bağlamında önemli bir diğer bir adım, göreve yeni başlayan Yunanistan Dışişleri Bakanı Giorgos Gerapetritis'in 5 Eylül 2023'te Türkiye'yi ziyareti olmuştur. Ziyaret esnasında Gerapetritis, kendisi gibi yakın zamanda göreve başlayan Türk mevkidaşı Hakan Fidan ile Ankara'da bir görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşme sonrasındaki ortak basın toplantısında her iki ülke dışişleri bakanının açıklamalarına bakıldığında, taraflar

¹ "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Yunanistan Başbakanı Miçotakis ile Bir Araya Geldi", Anadolu Ajansı, 12 Temmuz 2023.

YÜCEL ACER

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden Uluslararası İlişkiler lisans derecesi, Sheffield Üniversitesi'nden (İngiltere) uluslararası hukuk yüksek lisans derecesi, Bristol Üniversitesi'nden (İngiltere) uluslararası hukuk doktora derecesi almıştır. Halen Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Ana Bilim Dalı'nda milletlerarası hukuk profesörüdür. Uzmanlık alanları uluslararası deniz hukuku, uluslararası silahlı çatışmalar hukuku ve uluslararası insan hakları hukukudur. Birçok bilimsel makalenin yanında İngiltere'de basılmış *The Aegean Maritime Disputes and International Law*, *Uluslararası Hukukta Saldırı Suçu*, *Küresel ve Bölgesel Perspektiften Türkiye'nin İltica Stratejisi*, *Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı* ve *Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları* isimli kitapların da yazarıdır. ABD'de Hawaii Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde doktora sonrasında çalışmalar yapan Acer, Kara Harp Okulu, İzmir Ekonomi, Eskişehir Osmangazi ve Atılım üniversitelerinde dersler de vermiştir.

arasındaki diyalogun derinleşmesine dönük önemli ipuçları görmek mümkündür.

Öncelikle Dışişleri Bakanı Fidan “Yunanistan ile ilişkilerde yeni ve olumlu bir döneme girmiş bulunuyoruz” diyerek esasen ilişkilerde yeni bir dönemin bir nevi resmen başladığını ilan etmiş oldu. Fidan Vilnius zirvesinde, iki ülke liderlerinin direktifleri doğrultusunda ikili ilişkilerin kapsamlı şekilde gözden geçirildiğini, ayrıca sonraki süreçler için bir “yol haritası” üzerinde çalışıldığını da beyan etti. Bununla birlikte diyalogun devamı açısından iki ülkenin dışişleri bakan yardımcılarını düzeyinde Siyasi İstişareler ve Ortak Eylem Planı toplantılarının Ekim’de Yunanistan’da gerçekleştirileceğini açıkladı. Ayrıca önümüzdeki dönemde Güven Artırıcı Önlemler ve İstişari Görüşmeler toplantılarının yapılmasının da iki ülkenin gündeminde olduğunu ifade etti.

Bir başka önemli husus –daha önce Vilnius’ta da ifade edildiği üzere– iki ülke liderlerinin başkanlığında Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi’nin beşinci toplantısının yıl sonundan önce Selanik’te gerçekleştirilmesinin kararlaştırılmasıdır. Bu beyan, diyalogun tekrar en üst düzeye çıkarılması iradesinin her iki tarafta da mevcut olduğunu göstermektedir. Kaldı ki Eylül ortalarında Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Yunanistan Başbakanı Miçotakis’in New York’ta Birleşmiş Milletler Genel Kurulu açılış toplantısında da bir araya gelecekleri ifade edilmektedir.

Dışişleri Bakanı Fidan, Ortak Eylem Planı’nın iyi işlenmesinden de ayrıca memnuniyet duyduklarını, bakan yardımcılarının önümüzdeki ay Yunanistan’da bu kapsamda kaydedilen gelişmeleri ele alacakları bir toplantı yapacaklarını belirtmiştir. Bu sayede ticari konularda atılabilecek adımlar da ele alınmış olacaktır.

Söz konusu diyalog sürecine dair öngörülen bu somut adımlar kadar önemli bir başka husus da Türkiye’nin süreci devam ettirme yönündeki güçlü iradesidir. Bakan Fidan, Ankara’nın ön koşulsuz olarak diyalogu sürdürmeye ve ilişkileri her alanda ortak menfaatler temelinde geliştirmeye hazır olduğunu belirterek diyalog kanalları ve üst düzey temasların yeniden canlanmasının olumlu bir gelişme olduğu-

nu ve Türk tarafının bunun sürdürülmesine yönelik iradesinin mevcut olduğunu belirtmiştir. Kaldı ki Türkiye en baştan beri bu yaklaşımı benimsemiş ve son vesileyle de Bakan Fidan sorunların iki komşu ve müttefik arasında yapıcı diyalog yoluyla çözüleceğine dair inancı yinelemiştir.

Somut diyalog sürecinin başlatılacağına dair bu net iradenin ötesinde sorunların çözümü bağlamında ne tür gelişmeler yaşandığı ve yaşanacağı hususuna da açıklık getirmek gerekmektedir. Bakan Fidan, Yunan mevkidaşı ile Ankara’daki görüşmesinde Ege ve Doğu Akdeniz sorunlarının da “kapsamlı bir şekilde değerlendirildiğini” belirterek sorunların çözümüne dair somut diyalogların da başladığını ortaya koymuştur. Bu sorunların geçmişte istişari görüşmelerde ele alındığını, sürecin önümüzdeki dönemde yeniden başlamasının da görüşüldüğünü vurgulamıştır. Daha önemlisi Fidan “sorunların çözümüne yeni yaklaşımlar getirme” konusunda iki tarafın hemfikir olduğunu beyan etmiştir. Ancak bunu belirtirken “Doğu Akdeniz bağlamında Türkiye olarak her zaman hakça paylaşım ilkesini savunduk” ifadesini kullanmıştır.

Fidan-Gerapetritis görüşmesinde neredeyse bütün önemli meselelerin ele alındığı görülmektedir. Türk tarafı bir yandan FETÖ, PKK ve DHKP-C gibi terör örgütleriyle ve yasa dışı göçle mücadelede Yunanistan’dan etkin iş birliği talep ederken bir yandan da Batı Trakya’daki Müslüman Türklerin sorunlarının çözüme kavuşturulması gerektiğini gündeme getirmiştir. Ayrıca bölgesel sorunlardan Ukrayna, Rusya, Suriye ve Türkiye-AB ilişkileri de ele alınırken Türkiye ikili sorunların “karşılıklı hak ve çıkarlara saygıyla uluslararası hukuk temelinde” çözülebileceğini vurgulamıştır.

Gerapetritis’in açıklamalarından Yunan tarafının yaklaşımlarının Türk tarafı ile benzer olduğu anlaşılmaktadır. Gerapetritis, görüşmede nelerin konuşulduğuna dair detaylara girmekten ziyade iki ülke arasında diyalogun açık olmasının faydalarını vurgulamış ve sorunların çözümünde esas alınması gereken ilkelere vurgu yapmıştır. Diyalogun başlatılması ve sürdürülmesi yönündeki girişimlerin ikili ilişkilerin gelişmesine katkı sağlayacağını, bu durumun bölge

huzuru açısından da son derece önemli olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda üstlenilen sorumluluğun esasında tarihi bir sorumluluk olduğunu ve bunun her iki ülkeye “iyi komşuluk ilişkileri yürütme, halkların ortak çıkarlarını gözetme, sürdürülebilir bir barış çerçevesinde gereken girişimlerde bulunma” görevleri verdiğini açıklamıştır.

Atina'nın da bu denli açık ve kesin sözlerle diyalog yanlısı olduğunu ifade etmesi, diyalogun Yunanistan açısından da geri adım atılması uygun olmayan bir süreç anlamına geldiğini göstermekte ve bu anlamda umut vadetmektedir.

İki halk arasında tarihi bazı olaylardan kaynaklanan karşılıklı ön yargıların hatta husumetin bir kenara konularak yeni ve pozitif anlayışların oluşturulması vurgusu, iyi ilişkiler ve sorunların çözülmesi için elzem bir unsur oluşturmaktadır. Karşılıklı tavizler verilerek bir uzlaşma sağlanabilmesi bu ön yargı ve husumetlerin hafifletilmesini ve mümkünse ortadan kaldırılmasını gerektirmektedir.

Bu bağlamda Gerapetritis'in konuşmasında temas ettiği birkaç hususun anlamı özellikle büyüktür. Gerapetritis geçmiş dönemlerde yaşanmış bazı acıların bir kalemde silinemeyeceğini ancak samimiyete ve karşılıklı anlayışa daha fazla yatırım yapma iradesi gösterilerek basmakalıp bazı klişe anlayışları ortadan kaldırma ve krizlere neden olan benzer görüşleri de bertaraf etmek durumunda olduğunu vurgulamıştır. Sorunları çözmeye dair yakın gelecekte bir umut beslenemeyeceğini ve sorunların çözümünün esasen daha ılımlı bir ortam gerektirdiğini varsayarak, şu aşamada iki ülkeyi ve iki toplumu birleştiren unsurlar üzerinden ilerlemenin daha uygun olduğunu, iki ülkeyi ayıran unsurlardan ve konulardan uzak durulmasının daha uygun olacağını belirtmiştir.

Diyalog sürecinin ise esasen üç katmanlı şekilde hazırlandığını ifade eden Gerapetritis, ilk katmanın “siyasi görüşmeler düzeyi” olduğunu ve bu aşamada Yunan tarafında Aleksandra Papadopulo'nun başkanlık edeceğini; ikinci katman olarak “güven artırıcı önlemler” konusunun ele alınacağını ve ilgili görüşmelerin de yakın dönemde başlayabileceğini; üçüncü katman

olarak ise pozitif gündemin devam ettirilmesi yönünde mutabık kalındığını ve bu görüşmelerde Yunanistan tarafı için Konstantinos Fragkogiannis'in başkanlığında devam edileceğini belirtmiştir. Son katmanın turizm, ticaret, denizcilik, iletişim, iklim ve çevre sorunları gibi konularda sürdürüleceği anlaşılmaktadır.

Ankara-Brüksel ilişkileri ve özellikle de Türkiye'nin Birlik üyeliği söz konusu olduğunda Atina yönetiminin geleneksel tutumunda bir değişiklik olmadığı ve olmayacağı görülmektedir. Gerapetritis'in ifade ettiği üzere Yunanistan uzun yıllardır Türkiye'nin AB yönelimini desteklemekte ancak üyelik kriterlerinin ötesinde Ankara'yı oldukça rahatsız etmiş bazı ön şartlara referansta bulunmaktan da geri durmamaktadır. Benzer şekilde Gerapetritis görüşmenin akabindeki basın toplantısında bir kez daha “Türkiye'nin AB kriterlerini yerine getirmesi koşuluyla bu desteğin sağlandığını” belirtirken Ankara'nın önüne konan bazı şartların tek taraflı ve oldukça siyasi nitelikli olduğundan habersiz değildir.

NEW YORK'TA LİDERLER GÖRÜŞMESİ

Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Başbakan Miçotakis NATO Vilnius zirvesinden bu yana ilk defa 20 Eylül'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu toplantıları vesilesiyle buldukları New York'ta (Türkevi'nde) bir araya geldiler. Liderlerin görüşmesine herhangi bir sorunun çözümünü başlatabileceği gibi bir beklenti ile bakılmıyordu. Görüşme, uzun süredir gergin olan ve daha sonra ılımlı bir havaya bürünen ilişkilerin pozitif bir atmosferde devam etmesinin perçinlenmesi ve belki de sorunların çözümüne zemin oluşturması bakımından önem arz etmekteydi.

İki liderin buluşmasının bu yönde bir ilerlemeye yol açıp açmadığına bakmak faydalı olacaktır. Yapılan resmi açıklamalarda iki lider, Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerde mevcut olumlu iklimi muhafaza etme kararlılıklarını teyit ettiklerini beyan etmiştir. Bununla birlikte dışişleri bakanlarının 5 Eylül'de Ankara'da gerçekleştirdikleri toplantıda kararlaştırdıkları yol haritasını da onaylamıştır. Hatta bunun da ötesine geçerek daha önceden üzerinde çalışılmış ve

kamuoyu ile paylaşılmış zaman çizelgesini teyit ettiklerini ifade etmiştir.

Bütün bu hususların iki lider tarafından görüşülerek teyit edilmesi, ilişkilerin ılımlı havasının en güçlü şekilde vurgulanması ve yeni pozitif gelişmelere yol açılması ya da temel oluşturulmasının sağlanması anlamına gelmektedir. Yol haritası ve zaman çizelgesinin gerçekten de bu anlamda umut vadettiği söylenebilir.

Buna göre dışişleri bakan yardımcılar Ekim ortasında siyasi diyalog ve pozitif gündem için Atina'da bir araya gelecek, akabinde Kasım'da Güven Arttırıcı Önlemler toplantıları yapılacak ve 7 Aralık'ta Selanik'te Türkiye-Yunanistan Yüksek Düzeyli İş Birliği Konseyi toplantısı düzenlenecektir. Bu son toplantı bu sefer iki liderin bir araya gelerek ikili ilişkileri ve hatta sorunların çözümünü konuşmaları anlamına gelmektedir.

Liderlerin New York'ta bir araya gelişi sonrasındaki açıklamalardan anlaşılmaktadır ki Ankara ve Atina arasındaki istişareler, bölgesel meselelerden önemli konuları da kapsamıştır. Bunların başında doğal afetler ve sivil savunma meselelerinde iş birliği, iklim krizi ve yasa dışı göç konularının her iki ülke için ortak bir sınama olduğu bilinciyle ele alınması ve birlikte çalışılması hususları da görüşülmüştür.

Bütün bu süreçlerin devamı için iki ülkenin dışişleri bakanları, belirlenen yol haritasının daha da geliştirilmesi yani daha yoğun temaslar ve eş güdüm sağlanması ile görevlendirilmiştir. Esasen bu görevlendirme ileride belki de mevcut egemenlik ve sınır sorunlarının çözümüne dair (istişari) müzakerelerin yeniden başlatılabilmesi anlamında da büyük önem arz etmektedir. Zira asıl varılması beklenen nokta, iki ülke arasında

dönem dönem büyük krizler oluşturan sorunların çözülmesi ve böylece taraflar arasında istikrarlı bir ilişkiler düzeninin kurulmasıdır.

Böylelikle Yunanistan'ın iddia ettiğinin aksine yalnızca Ege Denizi'nde kıta sahanlığının sınırlandırılması sorununun değil kara sularının da 6 deniz milinde sabitlenmesi; Yunanistan'ın 6 mil olması gerekirken 10 mil uyguladığı ulusal hava sahası, bazı adacıklar-kayalıklar üzerindeki egemenliğin belirlenmesi; Ege'de askersizleştirilmiş/silahsızlandırılmış adaların Yunanistan tarafından silahlandırılması; FIR (*flight information region*) ve arama kurtarma bölgeleri sınırlarının ve hukuki statülerinin belirlenmesi; Doğu Akdeniz'de kıta sahanlığı sınırının tespit edilmesi ve Batı Trakya'daki Müslüman-Türk azınlığın haklarının tanınması gibi sorunların da müzakere edilerek çözülmesinin mümkün olması gerekmektedir.

Yine de ifade ettiğimiz bu son beklentinin gerçekleşmesi bağlamında en azından yakın dönem için çok da umutlu olmamak gerekmektedir. Hatta liderlerin görüşmelerinde herhangi bir sorunun çözüldüğü ama bunun henüz kamuoyu ile paylaşılmadığı gibi bir durum pek de muhtemel değildir. Zira Yunanistan halen tek sorun yaklaşımı ile hareket etmeye devam ederek kıta sahanlığının sınırlandırılması meselesi dışındaki sorunları müzakere etmeye dahi yanaşmamaktadır.

Dolayısıyla burada orta vadeli en makul beklenti ilişkilerin ılımlı bir ortamda devam etmesini sağlayarak iş birliği imkanlarının geliştirilmesi olacaktır. Bu nedenle belirlenen yol haritasının uygulanması bu anlamda büyük önem arz etmektedir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://www.instagram.com/setavakfi)